

clesia recedamus. Nobis tantummodo laborandum est, ut frumentum esse possimus, ut cum frumentum coeperit dominicis horreis condi, fructum pro opere nostro et labore capiamus. Apostolus in Epistola sua dicit: « In domo autem magna, non solum vasa sunt aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quaedam quidem honorata, quaedam vero inhonorata » (II Tim. II, 20). Nos operam demus, et quantum possumus laboremus, ut vas aureum vel argenteum simus. Caeterum fictilia vasa confringere, Domino soli concessum est, cui et virga ferrea data est (Psal. II, 9). Esse non potest major Domino suo servus: nec quisquam sibi, quod soli Filio Pater tribuit, vindicavit, ut se pulet, aut ad aream ventilandam et purgandam, palam jam ferre posse, aut a frumento universa zizania humano iudicio separare. Superba est ista obstinatio et sacrilega praesumptio, quam sibi furor pravus assumit. Et dum sibi semper quidam plus quam mitis iustitia deposcit, assumunt, de Ecclesia pereunt: et dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore caecati, veritatis lumen amittunt (Epist. ad Maximum). Beatissimi Cypriani sunt verba ista, non mea: ejus videlicet verba sunt, quem tu nobis lectissimum testimonium catholici nominis, in tuorum Scriptorum exordio posuisti, et per multa copiosissime commendasti; imo per ipsum (quoniam vera atque divina sunt verba) sunt Dei. Ecce quod audi, ecce quod cave, ut adju-

vante misericordia Salvatoris, simul caritatem catholicam teneamus, simul pacem catholicam diligamus, simul cum ejus frumentis usquequaque crescamus, simul usque ad finem zizania toleremus, simul in horreo sine fine vivamus. Vides nempe sine ulla defensione Cæciliani, vel quorumlibet hominum quos accusandos putatis, Catholicam suo robore ac firmitate consistere. Quamvis et Cæciliani causam Collatio nostra purgaverit: et aliorum, de quibus calumniamini, aut dubia sit criminatio, aut injusta damnatio. Sed valde stultum est ut Ecclesiae causam, divinis testimoniis fultam atque munitam, in hominum causis ratione exorbitante ponamus: cum etiamsi illos malos manifestissime videremus, nec jam separare a Sacramentis Ecclesiae valeremus; non tamen impediri deberet aut fides aut caritas nostra; ut quoniam et istos inter zizania esse in Ecclesia cerneamus, ipsi de Ecclesia recedere deberemus. Si respondere cogitas, noli causam relinquere, et in supervacaneis evagari. Ea quae dicta sunt, intueri: ad ea quae dicta sunt, non fallaciter eludendo, sed rationabiliter disputando responde. Nam illa prolaxa responsione quid egeris, vel potius quam nihil egeris, si necessarium visum fuerit, Dominusque donaverit, opere alio diligentius demonstrabo.

ADMONITIO IN SUBSEQUENTEM SERMONEM.

Hunc sermonem ex Cellensi codice eruit Hieronymus Vignierius, et in secundum tomum concinnati a se Supplementi Augustiniani retulit, nihil ipse dubitans quin vere dictus ab Augustino fuerit, et quidem primus eorum sermonum quos B. Episcopus post Valerii praecessoris sui obitum fecit ad plebem. Verum ut non hic inmoremur in expendendo stylo, qui nec satis gravitatis et dignitatis, nec dictionis omnino Augustinianae modum habere videtur, certe sermo historias duas, alteram diaconi cujusdam Mutugennensis, alteram Rusticiani (seu, ut in antiquo exemplari scriptum est, Rusticani), quae ex tempore atque aliis circumstantiis probantur longe diversae, permiscet confunditque. Nam in primis Rusticanus ille qui in hoc sermone diaconus Mutugensis vocatur, et cum ab Ecclesia catholica defecisset ad Donatistas, a Macrobio rebaptizatus dicitur et diaconus factus; is, inquam, plurimis indiciis significatur idem prorsus esse cum diacono illo Mutugennensi rebaptizato, cujus causa Augustinus epistolam 23, tacito ipsius diaconi nomine, scripsit ad Maximinum circiter annum Christi 392. Quanquam etiam alia legantur hic non pauca quae in ipsum minime conveniunt. Quippe eo tempore quo diaconus ille a Donatistis receptus fuit, erat adhuc presbyter Augustinus, uti ex eadem epistola 23 liquet. At Sermonis auctor num. 3 testatur se in ipso oneris sui exordio dedisse operam, ut in praecipitium ruentem in plano collocaret. Nec enim dici potest oneris nomine presbyteratum Augustini hoc loco indicari, cum dicat ibidem concionator, quod eum *nolebat sibi subtrahi in ipso oneris sui exordio, quem a satis longo tempore videbat tanquam fulgur de caelo cadentem*. Haud enim longo tempore ante presbyteratum suum Hippone debebat Augustinus. Neque solum auctor supponit hunc diaconum nonnisi a tempore sui episcopatus (quem quidem Augustinus vivente adhuc Valerio suscepit) prolapsum esse, verum etiam in hoc sermone, quanquam post obitum Valerii habitus sit, de illius diaconi miserabili casu, velut de re prorsus recenti dicit num. 3: *Dum de pastore erepto lugemus, nascitur de perduto fratre dolendi occasio*. Meminit num. 6 Feliciani et Praetextati, quos jam Donatistae receperant una cum iis quos baptizaverant: quod non contigit nisi anno 397.

Accedit illud, quod in eadem rem hic num. 5 referat verba epistolae 107, Augustino scriptae a Theodoro et Maximo: quae sane verba ad aliam causam spectant, Rusticiani videlicet subdiaconi, qui pariter ab Augustino descivit, ut a Macrobio rebaptizaretur; in qua occasione huic dedit Augustinus epistolam 108, circiter annum 409. Et vero Rusticiani hujusce subdiaconi casus nonnisi post Honorii leges contra Donatistas contigisse intelligitur ex eadem epistola 108, id est, post annum 405. Nemo autem, uti existimamus, eo usque Valerii vitam extendere conetur, cum videat Augustinum ab exordio sui episcopatus nunquam Valerii meminisse, praeterquam in epistolis 51 et 53 quas haud dubie circiter annum 396 conscripsit: vix etiam verisimile est

hunc diaconum, si ipse est qui jam a principio episcopatus Augustini vacillabat, non nisi decennio post cecidisse. Porro quædam a concionatore proferuntur tanquam ex Augustiniana ad Macrobius epistola, quæ non in ipsa, sed in epistola 23 ad Maximinum expresse habentur.

Silentio mittimus alia quæ dubium sermonem hunc reddunt, veluti cum in eo concionator eundem illum quem num. 4 dissolutum hominem ac profligatum prædicat, militem Domini et vas honoris dicit num. 3. Cum rem ipsa Baptismi iteratione magis lugendam iudicat, quod ille Ecclesiæ desertor etiam diaconus a Donatistis factus fuisset : cum eosdem hæreticos rebaptizatores exemplo Baptismi Primiani urget : ac præterea Maximum et Theodorum, qui ab Augustino in epistola 108 *fili et honorabiles viri* appellantur, absque ulla honoris testificatione nominat. Usurpat num. 1 verbum *Omen*, quod in libro 1 *Retractationum*, cap. 1, improbat ab Augustino. Tandem hic num. 4 de Primiani facto perinde iste loquitur, ac si res omnibus perspecta esset, de qua tamen in eo sermone nullum adhuc verbum ad populum fecerat.

SERMO

AUGUSTINO TRIBUTUS

DE RUSTICIANO SUBDIACONO

A DONATISTIS REBAPTIZATO ET IN DIACONUM ORDINATO.

1. Adhuc mœrens et dolens, fratres, sisto me Sanctitati vestræ : nec enim præteriti casus (dicam mei, dicam vestri?) dolorem potui digerere. Ter conatus sum verbum, unde debitor sum, vobis ministrare ; toties et meæ et vestræ lacrymæ conantis vocem suppresserunt : nec potui melius curas quibus premebar, quam ubertate lacrymarum explicare. Quid ergo fiet ? Nunquamne meo, nunquam vestro luctui limes statuatur ? Quoties me videbitis intransentem, non cessabitis pectora tundere, et gemitus dare ? Quoties vos congregatos videro, in lacrymas ibo et suspiria ? *Tempus lugendi* (*Eccle. III, 4*), et mihi et vobis circumscripserunt eloquia divina. Nec dolui, cum vos lacrymantes vidi (et ad Lazari recordationem flevit Dominus Jesus Christus ; et qui eum flentem videbant Judæi dixerunt, *Ecce quomodo diligebat eum!* [*Joan. XI, 35, 36*]) ; imo potius, si quid in lacrymis jucundum, si quid gratum esse potest, illud e vestris collegi : dicebam enim intra me, Ecce quomodo diligebant eum ; qui patrem tanto affectu prosequerantur, eundem dabunt et filio, qui eorum pater factus est ; hæredem oneris facient hæredem amoris ; qui succedit honori, succedet et charitati. Bonum ingredienti omen est (a), antiquæ in pastorem dilectionis in ovibus signa videre. Fiet amoris translatio in eum cui facta est curarum collatio : nec mutato pastore cessabunt eum diligere, qui debet oves pascere, cujus vocem audient, et qui ¹ Deo teste, conscientia teste, paratus est cum adiutorio Domini pro ovicularum minima animam suam impendere et superimpendere.

2. Si quæ ratio dolendi, si flendi ; tota mea est, non vestra, non ejus, cujus tangimur desiderio. Solutus est ille, vinctus ego ; stadium emensus, curro. In patria est, unde peregrinor : curas quas deposuit, in sinu meo reposuit. Clavum bene tenuit, de me quid fiet nescio : appulit, fluctuo. E littore videt iratum

pelagus, furentes procellas : exclamo in mediis fluctibus, *Salva nos, perimus* (*Matth. VIII, 25*) ! Et vere perimus, et vere periculum urget, et vere caput meum impellit, non meum tantum periculum, sed et vestrum ; nam sine vobis salvus esse non possum. Vestrarum animarum jactura, mea est. Quidquid Domino meo de vobis perit, periculo meo perit : rationem sum redditurus, *pellem pro pelle* (*Job II, 4*). Misericordem Dominum habeo, sed rigidum computatorem : oviculas suas quotidie numerat, has in manibus descriptas habet, exigit numerum, quem si non reddidero, ingens capiti meo periculum creatur. Videte, fratres, si sarcinam meam considerans a lacrymis possum temperare, si de gravi onere meo non mihi dolendum est. Pondus meum alleviate ; faciet charitas vestra quod immane est mitius : et adjuvante Domino, et pastor et oviculæ pascua invenient, et postquam in meridie cubaverint, *accumbent cum Abraham, Isaac et Jacob* (*Matth. VIII, 11*), ubi non erit sol, neque ullus æstus (*Apoc. VII, 16*), sed in umbra Domini pax et refrigerium, quando luctus noster vertetur in cytharam, et voces flentium in cantus exsultantium.

3. Cæterum, dilectissimi, dum de pastore erepto lugemus, nascitur de perduto fratre dolendi occasio. Præcisum est a nobis membrum, pars nostri facta est pars Donati, transiit miles Domini ad castra Philistinorum, et de vase honoris factum est vas dedecoris. Intelligitis quid dico. Miser ille Rusticianus Mutigensis diaconus Sacramentum quod Ecclesiæ debebat, abjecit, et ordinem suum infideli participatione polluit. Quid non feci, quos non adhibui conatus, ut in præcipitium ruentem in plano collocarem, et eximerem periculo, qui periculum amabat in quo periit ? Is prima et urgens fuit cura mea, qui nunc est dolor meus. Nolebam mihi subtrahi in ipso oneris mei exordio, quem a satis longo tempore videbam tanquam fulgur de cœlo cadentem (*Luc. X, 18*). Et licet ipse, exigentibus peccatis suis, a Domino deseri meruerit

¹ Forte, et ejus vocem audient quæ.

(a) 1 *Retract.*, cap. 1, n. 3.